

Kâmil Paşa, devlet ve millet yararına gördüğü her konuda açık sözlü olmaktan çekinmedi. Nitekim padişahın Âlî ve Fuad paşalardan şikâyetle İstanbul'dan uzaklaştırılmalarını istemesine şiddetle karşı çıkıp Âlî Paşa'nın Hariciye nâzırlığında kalmasını sağladığı gibi Fuad Paşa'yı da kendisinden boşalan Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye başkanlığına tayin ettirdi. Paşa, 2500 lira olan sadrazamlık maaşını almak istemediyse de padişahın ısrarı üzerine sadece 500 lirasını kabul etti. Kâmil Paşa'nın önemli icraatlarından biri de padişahın Mısır seyahatine çıkmasını sağlamasıdır. Kâmil Paşa bu seyahatle, kayınpederi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'dan beri âdeta ayrı bir hükümet hüviyeti kazanmaya başlayan Mısır'ın Osmanlı Devleti ile olan bağlılığını yeniden kuvvetlendirmek istiyordu. Teklifi uygun bulan Abdülaziz, yanına o sırada seraskerliğe getirilmiş olan Fuad Paşa'yı da alarak Mısır seyahatine çıktı (3 Nisan 1863).

Bu seyahat esnasında tekrar padişahın güvenini kazanan Fuad Paşa ikinci defa sadârete getirilince (1 Haziran 1863) Kâmil Paşa'nın dört ay yirmi yedi gün süren sadrazamlığı sona erdi. Hatt-ı hümayunda azlinden söz edilmemesi kendisine gösterilen saygıdan dolayıdır. Kâmil Paşa dördüncü defa Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye başkanlığına tayin edildi. Üç yıla yakın bir süre bu görevde kaldıktan sonra üçüncü defa Mecâlis-i Aliyye'ye memur edildi (30 Nisan 1866). Sadrazam Âlî Paşa, Avrupa

seyahatinden dönen Abdülaziz'i karşılamak üzere Rusçuk'a gidince sadâret vekilliği yaptı. Kâmil Paşa'ya yeni oluşturulan Şûrâ-yı Devlet başkanlığı teklif edildi. Kabul etmediği için dördüncü defa Mecâlis-i Aliyye'ye memur edildi. Midhat Paşa'nın yerine Şûrâ-yı Devlet başkanlığına getirildi (Şubat-Mart 1869). Kâmil Paşa, bu görevi sırasında 25.000 kuruş olan maaşının 75.000 kuruşa çıkarılmasından dolayı dedikodulara sebep oldu. Sadrazam Mahmud Nedim Paşa'nın bazı kimseleri yargılamadan sürgüne göndermesine kanunlara ve Tanzimat prensiplerine aykırı olduğunu ileri sürerek karşı çıktı. Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye Nâzırı Mütercim Rüşdü Paşa da kendisini destekledi. Bu muhalefete sinirlenen sadrazamın padişaha şikâyetle bulunması üzerine Kâmil Paşa ile Rüşdü Paşa görevlerinden istifa ettiler (21 Ekim 1871). Üç ay sonra Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye nâzırlığına getirilen Kâmil Paşa, Midhat Paşa sadârete geldikten sonra ikinci defa Şûrâ-yı Devlet başkanlığına tayin edildi (3 Ağustos 1872), fakat kalbinden rahatsız olduğu için görev yapamadı. Beş ay süreyle Mısır'da dinlendi ve tam iyileşmeden görevine döndü. Ancak rahatsızlığı sürdüğü ve kendisine hürmeten yerine birinin getirilmesine padişah karşı çıktığı için Maarif Nâzırı Cevdet Paşa, Şûrâ-yı Devlet başkan vekilliğine tayin edildi. Kâmil Paşa'nın hastalığı artınca görevinden affedildi (21 Ağustos 1875) ve yedi ay sonra da beşinci defa Mecâlis-i Aliyye'ye memur edildi (19 Mart 1876). Üçüncü defa Şûrâ-yı Devlet başkanlığına getirildi. Hastalığı nüksedince azledilerek altıncı defa Mecâlis-i Aliyye'ye memur edildi. Çok sevdiği Sultan Abdülaziz'in âkibeti yüzünden hastalığı şiddetlenen Kâmil Paşa Bebek'teki yalısında vefat etti (10 Ekim 1876) ve Üsküdar'da yaptırdığı hastahanenin bahçesindeki türbesine defnedildi.

Kâmil Paşa kültürlü ve seçkin bir devlet adamı idi. Arapça, Farsça ve Fransızca biliyordu. François de la Monthe Fénelon'un *Les adventures de Télémaque* adlı eserini Türkçeye çevirerek *Tercüme-i Telemak* adıyla 1862'de yayımlamış, kitap 1863, 1870, 1877 ve 1881'de tekrar basılmıştır. Süslü ve seçili ağır diliyle bir inşâ örneği sayılan tercüme muhteva itibarıyla siyasetnâmelere benzetilir. Kâmil Paşa'nın çeşitli makamlara yazdığı inşâ örnekleri İbnülemin Mahmud Kemal tarafından *Eser-i Kâmil Paşa* adıyla toplanarak yayımlanmıştır (İstanbul 1308).

Kâmil Paşa ve eşi Zeyneb Hanım, Üsküdar'da Nuhkuysu semtinde 100 yıllık bir "nisâ hastahanesi" inşa ettirip vakfetmişlerdir (1860-1862). Hastahane bugün de Zeynep Kâmil Hastahanesi adıyla hizmet görmektedir. Yıkılan Beşir Ağa Camii'ni imar etmişler. Elazığ'da kütüphaneli bir medrese vakfetmişlerdir. Bebek'ten Zincirlikuyu'ya kadar şose bir yol yaptırmışlar, ayrıca Yakacık menba suyunu kanallarla Kartal'a getirmişler ve birçok çeşme ve tarihî yapıyı tamir ettirmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Ali Fuad Türkgeldi Tasnifi, nr. 9/42, 9/56, 13/206; BA, Hariciye Nezâreti-Mektûbî Kalemi, nr. 19/58, 100/17; BA, İrade-Dahiliye, nr. 21841, 22116, 23082; BA, A.DVN, nr. 53/61, 63/83, 65/58, 66/40, 70/91, 95/18; Fatin, *Tezkire*, s. 349-350; Ahmed Rifat, *Verdü'l-hadâik*, İstanbul, ts., s. 71-74; Cevdet, *Tezâkir*, I, 32, 37, 40-41; II, 18, 20, 43, 63, 82, 90, 134, 157, 186, 246, 257-262, 265; III, 196; IV, 46, 80, 82, 118, 124, 130, 133; a.mlf., *Ma'rûzât*, s. 5, 9, 27, 34, 41, 51, 53, 56, 60, 73, 201, 206, 219, 222; İbnülemin Mahmud Kemal, *Tezkire-i Yûsuf Kâmil Paşa*, İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 3310, s. 203-210; a.mlf., *Kâmil Paşa'nın Sadâreti ve Konak Me-selesi*, İstanbul 1328; a.mlf., *Son Sadrazamlar*, I, 196-258; a.mlf., *Son Asır Türk Şairleri*, II, 781-791; Mehmed Memduh [Paşa], *Esvât-ı Sudûr*, İzmir 1328, s. 18-22; *Sicill-i Osmânî*, IV, 71-72; Lutfî, *Tarih*, IX, 40, 45, 53, 72, 78, 94, 101, 107, 109, 111, 117, 125, 137, 157, 202; X, 22, 42, 48, 82, 91, 146; XV, 40, 42, 78; Ali Rıza-Mehmed Galib, *Geçen Asırda Devlet Adamlarımız* (haz. Fahri Çetin Derin), İstanbul 1977, I, 78-82; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 203-204; Metin Kayahan Özgül, "Yusuf Kâmil Paşa'nın Tercüme-i Telemak'ı", *TDA*, sy. 45 (1986), s. 185-211.

SÜLEYMAN BEYOĞLU

KÂMİL YÛSUF el-BEHTÎMÎ

(كامل يوسف البهتيمي)

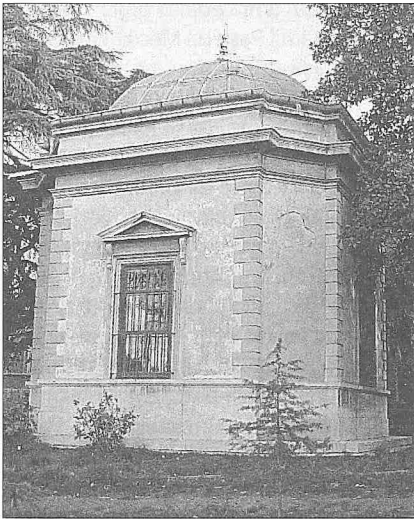
Muhammed Zekî Yûsuf el-Behtîmî
(1922-1969)

Mısırlı hâfiz ve kâri.

Mısır'ın Kalyûbiye vilâyetine bağlı Beh-tîm köyünde doğdu. Kâmil Yûsuf olarak tanındı. Babası da kurrâdandı. Kur'an-ı Kerîm'i ezberleyen Kâmil Yûsuf'un tilâvetindeki başarısı, bu alanda gördüğü herhangi bir nizamî eğitim ve öğretime de-ğil Mısır'ın meşhur kârieleri Muhammed Rif'at, Muhammed Selâme ve Muham-med es-Sayfî gibi üstatları dinlemesine dayanmaktadır.

Kur'an tilâvetine köyündeki İbrâhim Bey Çiftliği Mescidi'nde başlayan Kâmil Yûsuf, her gün ikinci namazından önce kendisini dinleyenlerin yoğun ilgisine

Yûsuf Kâmil Paşa'nın Zeynepkâmil'de bulunan türbesi - Üsküdar / İstanbul

mazhar oldu. Kısa zamanda şöhreti yayıldı ve çeşitli merasimler için yapılan davetlere katılarak Kur'an okudu. Kâmil Yûsuf'un adını duyan Muhammed es-Sayfî, Behtîm'e giderek onun okuyuşuyla ilgilendi ve çok beğendiği bu genç okuyucuyu Kahire'ye götürerek evinde misafir etti. Bu beraberlik Kâmil Yûsuf'un geniş bir çevre ile tanışmasını sağladı. Kahire'de çeşitli toplantılardaki tilâvetleri, okuduğu kaside ve ilâhilerle halkın takdirini kazandı.

Kâmil Yûsuf'un Mısır Radyosu'na intisap ettiği zaman konusunda değişik tarihler verilmektedir. Mahmûd es-Sa'denî'ye göre bu tarih 1938'dir (*Elhânû's-semâ*, s. 94-95). Oğlu İsmâ el-Behtîmî, babasının radyoya intisabının Şeyh Muhammed es-Sayfî'nin yardımıyla 1953'te gerçekleştiğini belirtmektedir; bunu teyit eden sözleşme metninin bir sûreti Mahmûd el-Hülî tarafından neşredilmiştir (*Eşvât min nûr*, s. 150-157). Ebû'l-Anîn Şaişa'nın Şükrî el-Kâdî'ye söylediğine göre ise Kâmil Yûsuf'un radyodaki deneme süresini başarı ile geçirmesi buraya iltihaktan üç dört yıl sonra 1942 veya 1943'te olmuştur. Bu bilgileri şu şekilde telif etmek mümkündür: Kâmil Yûsuf Mısır Radyosu'nda ilk defa 1938'de Kur'an okumaya başlamış, bunun ardından gelen deneme süresi 1942 veya 1943'te sona ermiştir. 1953'teki sözleşme konusu ise Kâmil Yûsuf'un özlük haklarıyla ilgili bir düzenleme olmalıdır.

Muhtemelen 1945'te Filistin'e giden ve ramazan ayı boyunca Ortadoğu Radyosu'nda Kur'an-ı Kerîm tilâvet eden Kâmil Yûsuf, Tahrîr Meydanı'ndaki Ömer Mekrem Camii'ne cuma günleri mukabele okumak üzere tayin edilmiş, ölümüne kadar bu görevini sürdürmüştür. Bugün de Kahire Radyosu'ndan onun kasetlerinden Kur'an yayını yapılmaktadır. Kâmil Yûsuf'a 1967'de Port Said şehrinde katıldığı bir merasim sonrasında felç isabet etti ve Şubat 1969'da beyin kanamasından öldü.

Güzel sesi ve âhenli okuyuşuyla bütün İslâm dünyasında sevilerek dinlenen Kâmil Yûsuf konunun uzmanları tarafından da takdir edilmiş, Mustafa es-Sayfî, Muhammed Selâme ve Ebû'l-Anîn Şaişa' gibi otoriteler onun başarılı tilâvetinden övgüyle söz etmişlerdir. 23 Temmuz (1952) ihtilâl komitesi üyeleri Kâmil Yûsuf'a özel ilgi göstermiş, kendisini çok seven Cemal Abdünnâsir cumhurbaşkanlığı köşkünde yapılan merasimlerde Kur'an tilâvet etmek üzere onu davet etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmûd es-Sa'denî, *Elhânû's-semâ*, Kahire 1959, s. 94-95; Mahmûd el-Hülî, *Eşvât min nûr*, Kahire 1992, s. 150-157; Şükrî el-Kâdî, *Abâ-ķretü't-tilâve fi'l-ķarni'l-işrin*, Kahire 1999, s. 121-124.

SAİD MURÂD

KÂMİLİYYE

(الكاملية)

Hız. Ali'ye ilk halife olarak biat etmeyen ashabın kâfir olduğunu ileri süren, hulûl ve tenâsüh telakkilerini benimseyen Ebû Kâmil adlı kişiye mensup bir fırka (bk. GÂLİYYE).

KÂMİLÜ'S-SİNÂATİ'T-TİBBİYYE

(كامل الصناعة الطبية)

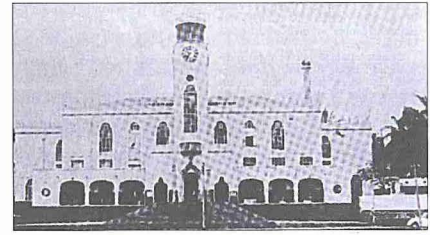
Ali b. Abbas el-Mecûsî'nin (ö. 384/994[?])

XIII. yüzyıla kadar İslâm dünyasında ve Avrupa'da ders kitabı olarak okutulan tıbbî dair eseri (bk. ALİ b. ABBAS el-MECÛSÎ).

KAMPALA

Uganda Cumhuriyeti'nin başşehri.

Victoria gölünün kuzeyinde deniz seviyesinden 1190 m. yükseklikte tepeler üzerine kurulmuştur. Şehrin adı mahallî Kiganda dilindeki "kasozi k'empala" (ceylanların tepesi) tabirinden gelmektedir. Ekvator çizgisinin 32 km. kuzeyinde yer alan şehir ülkenin hem idarî hem de eğitim, kültür, ticaret ve sanayi merkezidir. Daha önce Ganda kabilesinin kurduğu Buganda Krallığı'nın da merkezi olan Kampala'nın önemi XIX. yüzyılda bu krallığın gücünün zirveye çıkmasıyla arttı. 1890'da İngiliz Doğu Afrika Şirketi'nin merkezi oldu. Uganda XIX. yüzyılın sonlarında İngiltere'nin sömürgesi haline getirilince

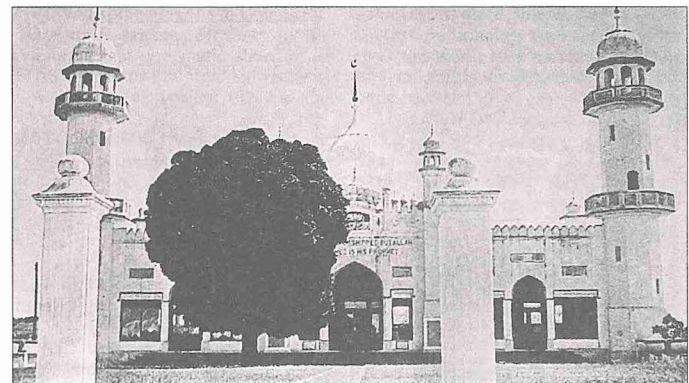

Kampala'da Yüksek İslâm KONSEYİ'nin merkez binası – Uganda

şehir 1905 yılına kadar sömürge yönetiminin merkezliğini yaptı. Uganda'nın bağımsızlığını kazanmasından (1962) sonra yine başşehir oldu. 1950'li yıllarda 20-25.000 arasında olan nüfusu 1969'da 330.700'e, 1980'de 458.423'e ve 1998'de 1 milyona yükseldi.

Şehirde idare binalarıyla merkezden dışarıya doğru açılan geniş caddeler İngiliz mimarisi tarzındadır. Sanayi tesisleri ayrı bir semtte toplanarak meskûn mahallerden ayrılmıştır. Özellikle yerli nüfusun ve Hintli işçilerin oturduğu kesimlerde kamış ve sazlardan yapılmış kulübelele sıkça rastlanır. Kampala'nın, Kenya'nın liman şehri Mombasa'dan gelen demiryolu üzerinde yer alması milletlerarası ticaret ve ulaşımdaki önemini arttırmaktadır. Ayrıca şehrin doğusundaki Port Bell Limanı ile güneyindeki Entebbe Havaalanı da buraya hizmet vermektedir. Kampala aynı zamanda Uganda'nın en önemli ithalât-ihracat kapısıdır.

Kampala'da çok sayıda orta dereceli okul, bir teknik enstitü ve Makerere Üniversitesi bulunmaktadır. Diğer taraftan Kampala ülkedeki müslüman, hristiyan ve Hindular'ın dinî merkezi olduğu için şehirde çok sayıda cami, kilise ve Hindu tapınağı yer almaktadır. XIX. yüzyılın başlarında Doğu Afrika kıyılarından buraya

Kibuli
Camii –
Kampala /
Uganda